

missatge al comte de Proença --- e pres comiat de Nós ploran --- e Nós ploram ab él per la *dolor* del partiment: mas playà-ns la sua anada» (§ 13s., Ag., p. 21); *Set Savis*; ⁴ «d'armes e d'amors, a un plaher cent *dolors*», Eiximenis (*Regiment*, § 226); «Tirant passava passió inextimable per les *dolors* de la Princesa, car cascun dia li augmentava la *dolor*», JoMartorell; i així constantment com a femení en Llull, BMetge, JoMartorell, StVicentF, i fins Is. de Villena i Cauliac (veg. abundor de cites en els *D*Ag. i *AlcM*). ¹⁰

Fora del cas espars d'Ausiàs no sé altres dades segures del masculí fins al *D*To., i els escr. Renaix.; avui el masculí s'ha generalitzat pertot a les ciutats, i fins en el camp, en cat. central i valencià, i sembla ser molt predominant a les Illes,⁵ però fins en el Princ. es manté encara el femení en comarques extremes, almenys quan es tracta de dolor reumàtic, artrític i anàlegs, ho sento així a l'extrem NO. del cat. or. (Saldes, 1957) i en cat. extrem-occidental, Sud (Granja d'Escarp, 1935) i Nord: no ho diuen altrament a la Vall de Boí («si se me'n va *akésta doló*» un que patia de ciàtica, Taüll, 1970); avui es diu sempre *mal de cap* en lloc del cast. *dolor de cabeza*, com posa de relleu Fabra (*GramCat.*, 1912); OPou posava «*dolor de cap: cephalea*», però «*mal de migranya: hemicrania*» (*Th. Pu.*, 237), no sé si per reflectir l'ús valencià del S. xvi.

Dolorada. Dolorar. Dolorat. Dolorejar [Ausiàs]; *dolorejant* [id.]. *Doloret de ventre* = 'mal de cor, corimori, debilitat que sent el qui no menja a l'hora': «seria cas de menjar un bossí, què men'n diu: vostè sembla que no té gana. — Jo li diré: fa rato que'm sento algun *doloret de ventre*», Bosch de la Tr. (*Records d'un exc.*, 173). *Doloria; dolorir, dolorit* (tots dos Ausiàs).

Dolorós [Ramon Llull]; en part sofrí síncope canviant-se en *dolrós* [Ausiàs Marc], assegurat pel metre: «e passa molt *dolrosa* passió», CII; avui resta popular a Mallorca, Aguiló, GMaura, i en una poesia primeirenca de Joan Alcover: «prest t'hi durà la barca voladora / a on, en *dolrosa* soledat, t'espera / la que ompl ton viure ---» (1875, als 21 anys del futur gran poeta, O. C., 109). *Adolorir-se, adolorit* [S. xv]: «O trista de mi, dix la *adolorida* Comtessa», JoMartorell (Ag. 1, 15); «la terra *adolorida* gemega com un cor», Verd., *Atl.*, 56; de matis generalment moral; quan es tracta de 'sentir-se afectat d'un dolor físic' també es diu així en cat. central («tinc aquest braç tot *adolorit*») però en el Pallars diuen més aviat *endolorir-se* («amb la mullena es va *endolorir*», anoto a Braní, 1949), forma bastant usada per Josep Carner, i que ja apareix un cop en Cauliac c. 1500 (*AlcM*).

Adolir-se: sembla tenir un sentit com 'quedar tolit, mutilat, sofrir tortura horrible' en Ant. Canals: «lo dit Règulo troba solaç en sa tribulació, per tal com la sosté per cosa honesta e *adolix-se* en la sua paciència virtuosa; e lo Metemantes, flac e mesquí per los grans delits en los quals ha viscut --- més és vexat per la causa e rahó per què sosté la vexació que per les coses que'l vexen» (*De Providencia, NCl.*, 103); «no poríem caminar, / l'un coix i s'altra *adulit*: / anàvem

petit-petit» en el menorquí J Vivó (1715-80), Camps Merc. (*Folkl. Men.* 1, 209).

Condoldre's [1695, Lacav.]: «*condolrer-se* ab algú de la mort de alguna persona o de altra desdítia; *condolrerse* ab algú de la desdítia de altre; *condolrer-se* ab algú de la mort de altre»; «tu que enfonzes ma pàtria, no 'm perdes, ay, ab ella; / *condol-te* d'eixa mare y endú-te-la'n ab tu», *Atl.*, 160; com a substantiu Lacav. no registra més que *condolència* «pesar causat per lo pesar de altra persona; fer un compliment de *condolència* a algú sobre la mort de sos parents»; *DBal. condolença* sense documentar; Lab. 1839 *condol* i *condolència* com a equivalents, per «dolor, llàstima, sentiment de la pena de altres», mentre que Belv. 1803 només porta *condol* id.; en una cançó popular de 1793, en ocasió de la guerra contra França, *condol* té el significat de 'comiat públic de gent apenada': «si tornem a Barcelona - gran alegria tindrem, / hi veurem pares y mares - y tota la demés gent; / un dia antes de marxar-ne - donavan un gran *condol* / tota la gent hi surtian - al passar del Portal Nou», MilàF (*Romllo.*, recollit a La Llacuna, 90.20).

Condolit «fatigat, capolat, magullat», Belv., Lab. 1839; el Maldà es plany de tenir «tota la *barra condolida*», *Coll. B. V.*, 178 (veg. més exactament a *BARRA*); «*condolint-se'n* l'en trau, com vera rosa» en l'esborrall de l'*Atl.* de 1867 (1, 46a, però canviat en l'ed. de 1877; tanmateix en l'ed. definitiva hi ha «vers l'esbart de ses filles, les Plèyades, volà / dret als aurífichs portxos, endomassats, de l'alba, / des d'aon *condolides*, allarguen-li la mà» (268): «la trista imatge del Dolor, / afadigada, no anava prou corrents, i, *condolit* d'ella, me la vaig endur a coll», Coromines, *Presons*, 114 (cap. «Les Fúries de l'Instint», escrit l'octubre de 1897). A propòsit de *condolit* «adolorit, acc. 1: el cop m'ha deixat el braç tot *condolit*» del *D*Fa., Enric Valor posa que en el valencià de Castalla (1950) diuen *encondolir* amb el valor de «entumir» del *D*Fa. o sigui 'inflar, fer esdevenir túmid'.

Indolència [1695, Lacav.], pres del ll. *indolentia* id., pròpiament designant l'actitud del qui no pateix pel que pugui passar (mot format per Ciceró calcant el gr. ἀπάθεια 'apatia'); *indolent* [1803, Belv.].

Dol terme tècnic de dret 'voluntat d'enganyar o delinquir' [mj. S. xv, docs. *AlcM* i segons sembla en JRoig], pres del ll. *dolus* 'engany', mot sense relació directa amb la família del ll. *dolere* (si bé és probable que hi hagi relació entre les dues arrels); *dolós* [segle xv], *dolosament* [1468].

¹ «Mas que m'aprofita *dolre* sobre cas inremeyable, puix lo rey no pot haver pietat de mi ni de mon fíyl», Ag. 1, 64. — ² Maschka, *Die Conjugation der neumailändischen Mundart*, Innsbruck 1870, 22; Salvioni, *Fon. della Ci. di Milano*, 48. — ³ Des d'on passà al basc dial. *dolu*, emprat en els tres dial. bc-francesos per a «luto» i a Esteribar (Nav.), 'penediment' en els mateixos dialectes i en el Roncal. Manlleu que no es pot remuntar fins al ll.-vg. (que llavors seria **doru*), però que ha de ser força antic, quan és tant o més prop del llatí que del bearnès